

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента

Бартенєвої Ірини Олександрівни

на дисертацію **Паламарюка Василя Автандиловича**

«ФОРМУВАННЯ АКМЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науково-дослідними темами. Феноменологія професійного становлення вчителя-майстра у вимірах акме-згенерованих культуротворчих координат корелює із сучасними запитами суспільства. Соціум покладає на педагога відповідальність за гармонійний розвиток учнів, що вимагає, насамперед, здатності до особистісного та професійного зростання самого вчителя. Отже, вибір теми дисертаційного дослідження Василя Паламарюка є цілком виправданим. У роботі представлено модель та методику формування акмеологічної культури майбутніх учителів, що в синергії із здійсненими теоретичними розвідками, дозволяє вважати дисертацію результатом повноцінної, комплексної, завершеної науково-методичної праці, здійсненої висококваліфікованим професіоналом на ґрунтовному методологічному та експериментальному рівні.

Дослідження виконано у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та повністю узгоджується з напрямом науково-дослідної роботи кафедри педагогіки з теми «Проектування професійного становлення майбутніх фахівців в умовах університетської освіти» (№ 0120U002014).

Наукова новизна результатів проведених досліджень. Презентоване дослідження Василя Паламарюка вирізняється значущою науковою новизною: *вперше* визначено сутність феномена «акмеологічна культура вчителя природничо-математичних спеціальностей» та описано компоненти його структури (світоглядно-інваріантний, аксіологічно-трансцендентний, метапрофесійно-генерувальний, педагогічно-акумулювальний компоненти); *описано* функції акмеологічної культури в системі професійно-педагогічної діяльності вчителя природничо-математичних спеціальностей (проектувальна, синтезувальна); *розроблено* педагогічну модель формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей (методологічно-цільовий, процесуально-інструментальний, моніторингово-оцінний блоки); *схарактеризовано* сутність інтегративного підходу до формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей та принципи, за якими він реалізується в системі підготовки учителів. *Конкретизовано* поняття «акмеогенез», як прагматикон акмеологічного зростання педагога та «природничо-

математична дидактика» у розрізі акмепрофесіогенезу вчителя природничо-математичних спеціальностей; *описано* специфіканти професійної діяльності вчителя природничо-математичних спеціальностей. *Подальшого розвитку* набули теорія і практика акмеологічного зростання майбутніх фахівців в освітньому просторі закладу вищої педагогічної освіти.

Значення отриманих автором результатів дослідження для педагогічної науки та практики. Дисертаційне дослідження Василя Автандиловича безумовно має вагому практичну значущість, одержані результати є доказовими та обґрунтованими, вдало апробованими та впровадженими в систему професійної підготовки майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей.

Розроблено методику формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей (особистісно-збагачувальний, інтенційно-активізувальний, концептуалізувально-фаховий етапи); розроблено робочу програму інтердисциплінарного навчального курсу «Акмеологічна культура вчителя: теорія і практика» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальностей 014 Середня освіта (Математика), 014 Середня освіта (Фізика), 014 Середня освіта (Природничі науки) та методичні рекомендації до його впровадження. Результати дослідження можуть бути використані в системі підготовки майбутніх учителів математики, фізики, біології, хімії, природничих наук; написанні кваліфікаційних робіт, наукових статей, методичних практикумів; в системі безперервної освіти, інформальної, неформальної освіти вчителів; в системі підвищення кваліфікації освітянських кадрів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні.

Аналіз анотації, тексту дисертаційного дослідження та змісту публікацій Василя Паламарюка дають змогу зробити висновок про наукову обґрунтованість та достовірність результатів, отриманих у результаті науково-теоретичного пошуку. Усі наукові положення, висновки та рекомендації достатньою мірою обґрунтовані, підкріплені теоретичними положеннями, нормативно-правовою базою, статистичними даними. Вони відповідають меті та завданням роботи, що забезпечується адекватністю обраних для дослідження методів (теоретичні методи аналізу, систематизації, узагальнення застосовано у дисертації з метою упорядкування лексикологічно-термінологічної бази феноменології акмеогенезу та акмеологічної культури вчителя, здійснення аналітичної роботи з опрацювання положень різних концепцій акмеологічного зростання вчителів; теоретичні індуктивно-дедуктивні методи застосовано у дисертації з метою увиразнення потенціалу інтегративного підходу з-поміж інших методологічних підходів; теоретичний метод структурного аналізу та декомпозиції застосовано з метою опису структурної організації феномена «акмеологічна культура вчителя природничо-математичних спеціальностей»; емпіричні методи моделювання й проєктування застосовано у дисертації з метою розроблення моделі-проєкту та педагогічної моделі формування

акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей на засадах інтегративного підходу; емпіричні методи тестування, анкетування, ранжування експертних думок, опитування, спостереження застосовано у дисертації з метою здійснення рівневої диференціації акмеологічної культури студентів на різних етапах експерименту; емпіричні методи верифікації результатів експерименту (формульний матеріал та процедури статистичної обробки даних) застосовано у дисертації з метою доведення вірогідності проведеного педагогічного експерименту. Компетентно застосовано автором методи математичної статистики (непараметричний критерій Пірсона χ^2) для виявлення кількісного значення та подальшого якісного аналізу результатів здійснення педагогічного експерименту, їх статистичного оброблення для визначення валідності та вірогідності.

Заслуговує схвалення коректність визначення мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», Криворізького державного педагогічного університету, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Китайсько-Українського науково-дослідного інституту «Наук про життя».

Оцінка змісту дисертаційного дослідження, його завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація складається з анотацій (українською та англійською мовами), списку публікацій здобувача, змісту, вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, вичерпного списку використаних джерел (239 найменування, з яких 26 джерел іноземними мовами), додатків.

Структура дисертації Василя Паламарюка не викликає заперечень. Виклад змісту дисертації логічний та послідовний.

У вступі вдало обрано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, використані для цього методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження у освітній процес та практичну діяльність. Науковий апарат дослідження визначено з урахуванням результатів досліджень українських та зарубіжних науковців. На основі різнобічного аналізу вичерпної джерельної бази Василю Автандиловичу вдалось виокремити суперечності, що потребують вирішення, а також розкрити основні вектори дослідження означеної проблематики.

У першому розділі дисертації «Теоретичні засади процесу формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей» представлено феноменологію та категорійно-термінологічний тезаурус дослідження; розкрито сутність акмеологічної

культури педагога та структуру, різновиди формовияву акмеологічної культури вчителів природничо-математичних спеціальностей; здійснено наукове обґрунтування інтегративного підходу до формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей.

За результатами опрацювання різноманітних джерел дисертантом визначено сутність акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей як: формомодальнісний конструкт, що розширює та узасаднює рамкові горизонти акмеогенезу професійного та особистісного саморозвитку вчителя; активізує позадосвідні інтенції Я-концепції та трансцендентні механізми трансформації індивідуального ресурсу вчителя в логіці «від потенціально-прихованого до діяльно-професійного та педагогічно-актуального»; ураховує інтерференційні зв'язки актуалітетів самопізнання, саморозвитку та самоздійснення педагога; дозволяє оптимізувати й симпліфікувати інтелектоємну складність природничо-математичної дидактики, гармонізуючи світоглядно-індивідуальні, метапрофесійні та педагогічно-акумульовані позиції педагога, як індикатори здатності до акмефьючерингу.

Структуру акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей представлено світоглядно-інваріантним, аксіологічно-трансцендентним, метапрофесійно-генерувальним, педагогічно-акумульовальним компонентами; переконливо пояснено їх вибір.

Конкретизовано необхідність застосування саме інтегративного підходу до формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей.

У *другому розділі* дисертації «Експериментальна робота з формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей на засадах інтегративного підходу» визначено показники сформованості акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей відповідно до кожного критерію (суб'єктно-відтворений, ціннісно-детермінований, універсально-фаховий, полісистемно-проективний); науково обґрунтовано педагогічну модель та схарактеризовано етапи її реалізації та методики формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей; описано організацію та проведення діагностувально-педагогічного експерименту з формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей на констатувальному етапі та прикінцевому етапі експерименту; презентовано динаміку рівнів сформованості акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей (регресійно-мінімальний, базово-нормотиповий, потенційно-активний).

Педагогічна модель формування акмеологічної культури майбутніх учителів акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей представлено Василем Автандиловичем трьома блоками: методологічно-цільовий, процесуально-інструментальний, моніторингово-оцінний. Ядром процесуально-інструментального блоку

моделі складає спеціально розроблена методика формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей, наскрізним засобом реалізації якої виступив інтердисциплінарний навчальний курс «Акмеологічна культура вчителя: теорія і практика» (вибірковий компонент) для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня. При розробці навчальної дисципліни автор керувався принципами: коеволюції, комплексності міжпредметних зв'язків, пріоритетності акмеологічної стратегії, мінімаксу. Представлено авторську робочу програму навчальної дисципліни та методичні рекомендації, що надають системного уявлення про способи, методи та форми роботи зі здобувачами освіти.

Занурення в вивчення змісту другого розділу при рецензуванні дисертаційного дослідження переконує в багатовекторності проведеної експериментальної роботи Василя Паламарюка, що значно підвищує практичну значущість роботи.

Слід відмітити неординарний науковий стиль опису дисертаційного дослідження та вишукану українську мову, якою володіє дисертант.

Оформлення списку використаних джерел відповідає вимогам сучасного стилю APA.

Отже, ретельний аналіз основних позицій дисертації Василя Паламарюка дозволяє позитивно оцінити науковий апарат дослідження та його теоретичні засади, що визначає наукову цінність і логіку рецензованої роботи, яка представляє собою повний дослідницький цикл.

Повнота викладу матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Результати дослідження було опубліковано в 9 публікаціях автора, із них: 5 – у фахових виданнях категорії Б з педагогіки (3 одноосібні), 4 – апробаційного характеру.

Публікації дисертанта відображають ґрунтовні наукові доробки відповідно до теми, мети, завдань дисертаційного дослідження.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. У процесі детального розгляду та рецензування дисертаційного дослідження не виявлено порушень академічної доброчесності та текстових запозичень.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертаційного дослідження. Позитивно оцінюючи наукову і практичну значущість представленого дисертаційного дослідження, у порядку наукової дискусії вважаємо за доцільне виокремити наступні зауваження та побажання.

1. Зважаючи на професійний довід дисертанта, глибоке розуміння ним специфіки професійної діяльності вчителів природничо-математичних спеціальностей, матеріал про реформування сучасної природничо-математичної освітньої галузі слід було представити окремим параграфом.

2. Не заперечуючи дослідницької логіки та правомірності звернення дисертанта до категорії «природничо-математична дидактика» зазначимо, що бажано було б доповнити матеріал думкою про сутність категорії «природничо-математична освіта», як суміжної.

3. Підрозділ 1.3 розкриває розуміння дисертантом сутності інтегративного підходу в освіті. Матеріал виглядав би більш переконливим, якби автор описав окремо принципи конкретно-наукової методології та принципи інтегративної методології у формуванні акмеологічної культури майбутніх учителів.

4. В межах обґрунтування сутності акмеологічної культури вчителя дисертант звертається до змісту категорій «акмеопрофесіогенез», «акмеограма», «акмефьючеринг», «акмепрофесіонал». Чому про конкретизацію цих складних понять не сказано у науковій новизні роботи?

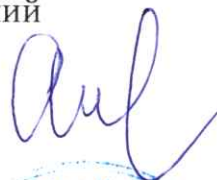
5. У загальних висновках лише стисло подано перспективи подальших розвідок проблематики формування акмеологічної культури. Отже незрозуміло, які саме теоретичні чи методичні напрацювання автора вже готові до впровадження в систему підготовки майбутніх учителів природничо-математичного профілю, а які потребують додаткового опрацювання.

Висновок. Науково-теоретичний аналіз основних положень дисертаційного дослідження та опублікованих праць її автора дає підстави для висновку, що дисертація Василя Паламарюка є своєчасною, завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне та прикладне значення, містить низку нових, достовірних результатів, що свідчить про наукову зрілість дисертанта, здатність розв'язувати завдання професійної підготовки майбутніх учителів на належному науковому рівні, заслуговує позитивної оцінки. Дисертаційна робота відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор, Василь Автандилович Паламарюк, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки

Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

Ірина БАРТЕНЄВА

